

Rapport HSN *Cold Cases* - 27 mei 2018

De ontbrekende schakels

Onderzoek naar zoekstrategieën voor *cold cases* van de Historische Steekproef Nederland (HSN).

Radboud
Universiteit
Nijmegen

22 Mei 2018

Stefan Haarman

Onder begeleiding van:

IISG: Prof. Dr. Kees Mandemakers

Radboud Universiteit: Prof. Dr. Jan Kok

Inhoudsopgave

1. Abstract	4
2. Inleiding	4
3. De oorzaken van ‘vermissing’	5
3.1. De oorzaken	6
3.2. De onderzoeksresultaten.....	7
4. Het oplossen van <i>cold cases</i>	8
4.1. Het <i>cold case</i> -stappenplan voor de HSN <i>cold cases</i>	9
5. Begroting	10
5.1. Ureninschatting	11
5.2. Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).....	11
6. Aanbevelingen	12
7. Bibliografie.....	13
8. Illustratieverantwoording	13
9. Bijlagen	13
Bijlage 1: Databeschrijving HSN <i>cold cases</i> database	13
Bijlage 2: Oorzaken per categorie	16
Bijlage 3: Lijst met nuttige websites.....	16

1. Abstract

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Historische Steekproef Nederland (HSN), onderdeel van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). De HSN onderzoekt levenslopen van mensen door ze van geboorte tot en met overlijden te volgen in de archieven. In de meeste gevallen lukt dit, maar over een deel van de onderzoekspersonen kan niets of nauwelijks iets teruggevonden worden. Dit zijn zogeheten *cold cases* geworden. Het doel van dit onderzoek is om een zo efficiënt mogelijke manier te vinden om met deze zaken om te gaan. In dit onderzoek komt aan bod wat de oorzaken van ‘vermissing’ zijn en hoe *cold cases* via een stappenplan efficiënt behandeld kunnen worden. Daarnaast wordt er een kostenberekening gegeven, gevolgd door een aantal aanbevelingen aan de HSN.

2. Inleiding

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Historische Steekproef Nederland (HSN), onderdeel van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG). De HSN onderzoekt levenslopen van mensen door ze van geboorte tot en met overlijden te volgen in de archieven. In de meeste gevallen lukt dit, maar een deel van de onderzoekspersonen kan niet of nauwelijks teruggevonden worden.¹ Dit zijn zogeheten *cold cases* geworden. Het doel van dit onderzoek is om een zo efficiënt mogelijke manier te vinden om met deze zaken om te gaan. Voordat ingegaan wordt op hoe dit gedaan kan worden, zal eerst duidelijker worden gemaakt wat de HSN precies doet en wat er wordt verstaan onder *cold cases*.

Het initiatief voor de HSN werd in 1989 door een aantal onderzoekers genomen. Hun doel was om een databestand te creëren van gegevens betreffende de levenslopen van individuele personen. Dit bestand zou onder andere kunnen bijdragen aan nieuw onderzoek, maar zou ook bestaand onderzoek kunnen helpen door een mogelijk betere of aanvullende onderbouwing te bieden. De HSN-database werd gecreëerd voor en door onderzoekers uit verschillende vakgebieden, met als doel een multidisciplinair databestand te zijn. In de praktijk wordt de databank dan ook niet alleen gebruikt door historici, maar ook door onder andere sociologen, geografen, epidemiologen, economen en demografen.²

De basis van het HSN-bestand bestaat uit een representatieve, aselechte steekproef in de geboorteakten van Nederland over de periode 1812-1922. Hieruit zijn 78.105 onderzoekspersonen willekeurig geselecteerd. De databank heeft een ‘open’ karakter, wat inhoudt dat uitbreiding in zowel de diepte als in de breedte te allen tijde mogelijk is. Van beide mogelijkheden is tot nu toe meerdere malen gebruik gemaakt. Zo zijn er onder andere bevolkingsregisters, persoonskaarten, huwelijksakten

¹ 1.350 van de meer dan 85.000 onderzoekspersonen is bestempeld als *cold case*.

² J. Kok, K. Mandemakers, H. Bras, ‘Van geboortebank tot collaboratory’, in *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 6:4 (2009), 3-36.

en overlijdensakten van de onderzoekspersonen toegevoegd aan het basisbestand. Ook is het aantal onderzoekspersonen tot nu toe vergroot naar meer dan 85.000.³

Na het opzoeken en invoeren van de geboorteakten wilden onderzoekers dat ook de informatie uit bevolkingsregisters aan de HSN zou worden toegevoegd, evenals de overlijdens- en/of huwelijksakten van de onderzoekspersonen. Dit bleek makkelijker gezegd dan gedaan. Niet alle onderzoekspersonen waren namelijk terug te vinden in de bevolkingsregisters. Daarom werden deze zaken gemarkeerd als *cold cases*. In totaal gaat het om 1350 onderzoekspersonen, waar niets of vrijwel niets van gevonden kon worden.⁴ Het opsporen van vermiste personen kost relatief veel tijd. Toch kan het opsporen van deze personen wel van belang zijn voor de HSN, immers hoe vollediger het databestand, hoe representatiever en bruikbaarder het is. Daarnaast kan het ook zo zijn dat een specifieke groep onderzoekspersonen niet in de database voorkomt, bijvoorbeeld personen die in aparte registers zijn ingeschreven. De HSN vroeg zich daarom af wat de meest snelle en efficiënte zoekstrategie is om *cold cases* op te lossen. In dit rapport is een antwoord op deze vraag geformuleerd. Daarnaast worden er in dit rapport een aantal aanbevelingen gedaan aan de HSN.

Allereerst zal worden ingegaan op de oorzaken van vermissing. Hoe kan het dat sommige akten en inschrijvingen niet gevonden konden en/of kunnen worden? Ligt het probleem bijvoorbeeld bij het zoeken naar de bronnen of doet zich al veel eerder een probleem voor, bijvoorbeeld bij het al dan niet invoeren van de akten en inschrijvingen door de ambtenaar? Ook zal er in dit deel worden ingegaan op hoe vaak deze oorzaken voorkwamen bij de in dit onderzoek behandelde *cold cases* en wat hieruit te concluderen valt. Vervolgens zal worden toegelicht wat de meest efficiënte manier is om een *cold case* te behandelen. Hoe kom je achter de oorzaak van ‘vermissing’ en welke stappen moet je vervolgens zetten om tot een oplossing te komen? Het daaropvolgende onderdeel van dit rapport is de begroting. Hoeveel zou het kosten om alle 1350 *cold cases* op te laten lossen? Wat zijn de haken en ogen aan deze berekening? Ter afsluiting van het rapport zullen er een aantal aanbevelingen worden gegeven aan de HSN met betrekking tot het efficiënt oplossen van de *cold cases*.

3. De oorzaken van ‘vermissing’

De vermissing van onderzoekspersonen kan uiteenlopende oorzaken hebben. In dit hoofdstuk zijn deze oorzaken opgedeeld in drie categorieën. Vervolgens worden in dit hoofdstuk de onderzoeksresultaten gepresenteerd, welke voortkomen uit het onderzoek dat voor dit rapport is uitgevoerd met een deel van de *cold cases*.

³ Kok et al., ‘Van geboortebank tot collaboratory’, 3-36.

⁴ HSN Annual Report 2016; <https://socialhistory.org/en/hsn/index>.

3.1. De oorzaken

Er zijn verschillende oorzaken waardoor onderzoekspersonen niet in de bevolkingsregisters gevonden konden en/of kunnen worden. Deze oorzaken zijn in te delen in grofweg drie categorieën:

1. Oorzaken die liggen bij de oorspronkelijke invoer van de akten van de burgerlijke stand en/of de inschrijvingen in de bevolkingsregisters. (Invoeren)
2. Oorzaken die liggen bij het bewaren en behouden van de akten en/of inschrijvingen door gemeenten en archiefinstellingen. (Bewaren)
3. Oorzaken die liggen bij het zoeken naar de akten en/of inschrijvingen in opdracht van de HSN. (Zoeken)

In de onderstaande tabel (Tabel 1) is te zien hoe vaak de drie categorieën voorkwamen bij de voor dit onderzoek bestudeerde *cold cases*. Voor dit onderzoek zijn 225 zaken onderzocht, waarvan bijgehouden is uit welke periode(n) van inschrijving wel wat gevonden is en uit welke periode(n) niet. Ter verduidelijking: een onderzoekspersoon, geboren in 1875 en overleden in 1900, heeft in principe één inschrijvingsperiode, van 1875 tot 1900. Als er een inschrijving wordt gevonden van 1875 tot 1890 en geen van 1890 tot 1900, worden er twee inschrijvingsperiodes vermeld, namelijk 1875-1890 en 1890-1900. Zo zijn er van de 225 onderzoekspersonen, op dit moment 271 inschrijvingsperiodes aan te wijzen. In het meest positieve geval zouden dit er dus 225 moeten zijn. Het grootste deel van deze 225 *cold cases* is geselecteerd omdat zij mogelijk op te lossen waren. Het percentage aan onoplosbare gevallen, bijvoorbeeld personen uit een gemeente waarvan het archief geheel verloren is gegaan, is beperkt gebleven vanwege het feit dat deze *cold cases* bij voorbaat al onoplosbaar waren. Dit onderzoek was er juist op gericht om erachter te komen of het nut heeft om de *cold cases* nog eens te bekijken. Dit betekent echter wel dat deze selectie geen juiste representatie van het totale aantal *cold cases* is. De conclusies uit dit onderzoek kunnen dan ook niet één op één vertaald worden naar alle *cold cases*. Wel beslaan de geselecteerde *cold cases* het grootste deel van Nederland; acht van de elf provincies⁵ zijn vertegenwoordigd in het onderzoek.⁶ Daarnaast laat dit onderzoek zien wat er nog mogelijk is met de *cold cases* en of het überhaupt wel nodig is om alle zaken nog eens te bekijken.

Tabel 1: Het aantal inschrijvingsperiodes per oorzakscategorie.

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Categorie 1: invoer</i>	46	17,0%
<i>Categorie 2: bewaren</i>	73	26,9%
<i>Categorie 3: zoeken</i>	152	56,1%
<i>Totaal</i>	271	100%

⁵ Flevoland werd pas in 1986 een zelfstandige provincie.

⁶ Het gaat hier om: Noord- (6,2%) en Zuid-Holland (31,5%), Drenthe (5,8%), Overijssel (7,6%), Utrecht (0,4%), Gelderland (3,1%), Limburg (10,2%) en Noord-Brabant (27,6%).

3.2. De onderzoeksresultaten

Wat opvalt aan de in tabel 1 genoemde onderzoeksresultaten is, dat de oorzaak bij meer dan de helft van de *cold cases* ligt bij het zoekproces. Dit is deels te verklaren door het feit dat er in 112 gevallen nog niet met zekerheid kon worden vastgesteld of er wel of geen inschrijvingen te vinden zijn. Deze zaken vallen onder de derde categorie, omdat de oorzaak (in ieder geval op dit moment nog) ligt bij het zoeken naar de inschrijvingen. Als deze *cases* buiten beschouwing worden gelaten, vormt de categorie ‘zoeken’ nog slechts 25,2 procent. Toch betekent dit wel dat met een onderzoek naar alle 1350 *cold cases* wel degelijk zaken kunnen worden opgelost. In deze categorie gaat het namelijk om zaken, waarbij bijvoorbeeld niet gezocht is in hulregisters (aparte registers voor dienstboden, schippers, militairen en instellingsbewoners) of zaken waarbij alleen gezocht is in de geboorteplaats van de onderzoekspersoon. (Voor alle oorzaken per categorie zie bijlage 1 en 2). Een ander opvallend punt is dat bijna 27 procent van de gevallen onoplosbaar is gebleken. Van de *cold cases* uit deze categorie zijn de bevolkingsregisters geheel of gedeeltelijk vernietigd, verdwenen of verloren gegaan. Er rekening mee houdend dat het aantal bij voorbaat onoplosbare zaken beperkt is gebleven in dit onderzoek, zou dit kunnen betekenen dat een significant deel van de 1350 *cold cases* niet of gedeeltelijk niet opgelost kan worden. Toch kunnen deze zaken niet gelijk allemaal afgeschreven worden, omdat het in vrijwel alle gevallen wel nog mogelijk is om de akten van de burgerlijke stand toe te voegen én het bij enkele *cases* voor kan komen dat er toch nog een inschrijving in een andere gemeente gevonden kan worden. Wat als laatste nog blijkt uit tabel 1 is dat zeventien procent van de 271 inschrijvingsperioden in de eerste categorie (invoer) vallen. Deze zaken kunnen in sommige gevallen nog wel worden opgelost. Wanneer een naam bijvoorbeeld anders geschreven is dan in de geboorteakte of wanneer een onderzoekspersoon in een andere plaats werd ingeschreven dan waar hij of zij geboren werd.

In tabel 2 is af te lezen hoeveel van de inschrijvingsperioden van de *cold cases* tijdens dit onderzoek zijn gevonden en hoeveel niet. Hieruit blijkt dat maar een klein deel (16,6%) van de 225 zaken gedeeltelijk of geheel opgelost kon worden. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat het hier niet gaat om *cold cases* als geheel. Een *cold case* waar alle inschrijvingen van zijn gevonden, heeft immers maar één inschrijvingsperiode. In tabel 3 is daarom te zien hoeveel *cold cases* geheel zijn opgelost en hoeveel niet. Bijna tien procent van de 225 *cold cases* is dus geheel opgelost. Dit geeft wel aan dat zeker niet alle *cold cases* bij voorbaat afgeschreven kunnen worden en dat vervolgonderzoek met enige zekerheid een aantal opgeloste zaken zal opleveren.

Tabel 2: Het aantal al dan niet gevonden inschrijvingsperioden.

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Gevonden</i>	45	16,6%
<i>Niet gevonden</i>	226	83,4%
<i>Totaal</i>	271	100%

Tabel 3: Het aantal al dan niet opgeloste cold cases.

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
<i>Opgelost</i>	21	9,3%
<i>Onopgelost</i>	204	90,7%
<i>Totaal</i>	225	100%

Behalve naar de bevolkingsregisters is er ook onderzoek gedaan naar de akten van de burgerlijke stand. Deze akten zijn immers noodzakelijk voor het vaststellen van de plaatsen waar de onderzoekspersoon zich bevond gedurende zijn of haar leven én voor het achterhalen van de mensen, die onderdeel uitmaakten van het leven van de onderzoekspersoon. Deze gegevens kunnen namelijk helpen bij het zoeken naar inschrijvingen in de bevolkingsregisters. In tabel 4 staan de onderzoeksresultaten van dit onderzoek. Als wordt gekeken naar de invoer van akten bij de HSN blijkt dat dit in de meeste gevallen wel goed gaat. In slechts 1,6 procent van de gevallen werd er iets niet juist overgenomen. Eén zaak had volledig opgelost kunnen worden als de akten juist waren ingevoerd, vier zaken deels en vijf zaken waren alsnog onopgelost gebleven.⁷

Ook blijkt dat hoewel het grootste deel van de akten al wel gevonden is, toch nog overlijdens- en huwelijksakten gevonden kunnen worden. Van de 225 onderzoekspersonen trouwden ten minste 181 personen niet. Van hen kan logischerwijs geen huwelijksakte gevonden worden. De reden dat overlijdensakten niet gevonden kunnen worden is meestal emigratie of het niet-openbare karakter van de akten.⁸

Tabel 4: Bevindingen met betrekking tot de akten van de burgerlijke stand.

	<i>Geboorteakte</i>	<i>Overlijdensakte</i>	<i>Huwelijksakte</i>
<i>Was al gevonden</i>	217	164	2
<i>Nu gevonden</i>	0	23	11
<i>Niet gevonden</i>	0	35	212
<i>Fout bij invoer</i>	8	3	0
<i>Totaal</i>	225	225	225

4. Het oplossen van cold cases

In het vorige hoofdstuk is behandeld dat er verschillende oorzaken zijn aan te wijzen waarom een onderzoekspersoon niet in de bronnen teruggevonden kon of kan worden. Dit betekent ook dat het

⁷ In één geval waren zowel de geboorteakte als de overlijdensakte verkeerd overgenomen. Daarom gaat het hier om tien cold cases in plaats van elf.

⁸ De niet-openbare akten zijn (mogelijk) wel door de HSN in te zien, maar waren voor de onderzoeker van dit onderzoek niet toegankelijk. Het betreft hier dus akten, die niet via <https://wiewaswie.nl>, <https://zoekakten.nl> of via een website van een regionaal of lokaal archief openbaar zijn.

oplossen van *cold cases* verschillende werkwijzen vereist. Bij alle zaken moet echter worden nagegaan wat de oorzaak van ‘vermissing’ is. Deze is te achterhalen door het volgen van onderstaand stappenplan. Daarnaast zijn er na het volgen van dit stappenplan slechts twee groepen *cold cases* te onderscheiden: of de *cold case* blijft een *cold case*, of de *cold case* gaat terug de databank in, en is dus geen *cold case* meer. Het stappenplan bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat om het verzamelen van gegevens over de onderzochte persoon, zoals woonplaatsen en connecties (stap 1&2). In veel gevallen blijkt hieruit al vaak de oorzaak van ‘vermissing’. In het tweede deel kan vervolgens met de in het eerste deel opgedane kennis, gezocht worden naar inschrijvingen in bevolkingsregisters (stap 3&4). Voor een zo efficiënt mogelijk gebruik van dit stappenplan is er een lijst met nuttige websites toegevoegd als bijlage (bijlage 3).

4.1. Het *cold case*-stappenplan voor de HSN *cold cases*

Stap 1: Allereerst moet de geboorteakte van de onderzochte persoon gezocht en bekeken worden. Wat zijn de namen van de onderzochte persoon en zijn of haar ouders? Waar is de persoon geboren en woonden de ouders daar ook? Welk beroep oefende(n) de vader en/of de moeder van de onderzochte persoon uit? Gegevens die gevonden kunnen worden in deze akte. Eventueel zou er nog gezocht kunnen worden naar waar broers en/of zussen geboren zijn en wie de grootouders van de onderzochte persoon waren.⁹

Stap 2: Vervolgens moet worden gezocht naar de overige akten van de burgerlijke stand, oftewel de overlijdens- en mogelijk huwelijksakten. Hiervoor kan het eventueel nuttig zijn om te zoeken met naamvarianties. Zijn de akten niet te vinden? Ga dan na of de persoon nog zou kunnen leven of dat deze akten nog niet openbaar zijn. Is dit niet het geval, probeer er dan achter te komen of de onderzochte persoon met of zonder zijn/haar ouders geëmigreerd is. Zijn de akten wel gevonden? Ga dan na waar de gebeurtenis plaatsvond en of de onderzochte persoon daar woonachtig was. Controleer ook of er namen anders geschreven zijn. Alle informatie die in de eerste twee stappen is vergaard, geven een beeld van waar de onderzochte persoon in zijn of haar leven (mogelijk) heeft gewoond en wie er onderdeel uitmaakten van dit leven (ouders, partner(s), en eventueel getuigen). Aan de hand hiervan kan de zoektocht naar inschrijvingen in bevolkingsregisters beginnen. Deze stappen zijn van belang, omdat het zoeken in bevolkingsregisters anders als het zoeken van een naald in een hooiberg wordt.

Stap 3: Elk kind dat geboren werd na omstreeks 1850 is in principe ingeschreven in het bevolkingsregister van de plaats waar hij of zij met zijn of haar ouders woonde (dit hoeft dus niet altijd de geboorteplaats te zijn).¹⁰ Onderzoekspersonen die voor de invoering van het

⁹ Een tool die de HSN hierbij steeds meer gebruikt is de LINKS database: <https://socialhistory.org/nl/node/5481>.

¹⁰ A. Knotter en A.C. Meijer (red), ‘De gemeentelijke bevolkingsregisters 1850-1920’, in M. Duijghuisen (red.), *Broncommentaren 2* (Den Haag, 1995), 74-116.

bevolkingsregister zijn geboren en overleden, zijn hierin dus niet terug te vinden. Via de meeste sites van regionale en lokale archieven kan gezocht worden op naam in of kan gebladerd worden door de bevolkingsregisters. Probeer in ieder geval de inschrijving van de ouders van de onderzoekspersoon te vinden. Dit is vaak makkelijker, omdat het hoofd van het gezin meestal bovenaan de pagina staat of omdat deze soms als enige is ingevoerd. Vanzelfsprekend moet er gezocht worden in de archieven van de gemeenten waarvan bekend is dat daar de onderzoekspersoon en/of zijn of haar ouders/partner(s) gewoond hebben. Voor de bevolkingsregisters die niet gedigitaliseerd zijn, is het nodig om het fysieke archief te bezoeken. Het kan echter ook voorkomen dat bevolkingsregisters of delen daarvan niet meer bestaan. Een handig hulpmiddel om dit te controleren is de Algemene Index Nederlandse Bevolkingsregisters (AINB).¹¹ Hierin staan de meeste bevolkingsregisters per gemeente vermeld en is vermeld of deze nog bestaan of dat deze (deels) missen. Een andere manier is de catalogus van het betreffende archief te doorzoeken en eventueel contact opnemen met het archief. Vergeet in ieder geval ook niet de dienstboden-, schippers-, militaire en instellingenregisters te doorzoeken, indien de ouders van de onderzoekspersoon werkzaam waren in een van deze beroepsgroepen en/of wanneer zij niet in het gewone register gevonden kunnen worden. De HSN houdt in een bestand bij wat de laatst gevonden registratie van elke onderzoekspersoon is. Dit kan een akte van de burgerlijke stand zijn, maar ook bijvoorbeeld inschrijvingen uit het bevolkingsregister of gegevens uit het LINKS-databestand.¹² Hierin is dus te zien hoever de HSN gekomen is met het volgen van de onderzoekspersonen.

Stap 4: Als er op deze manieren geen inschrijving gevonden kan worden, is de kans groot dat deze er niet (meer) is. Een laatste optie om iemand te vinden is het zoeken op naam op genealogiewebsites (wiewaswie.nl of in online stambomen). Het moet in in principe in ieder geval mogelijk zijn om een of meerdere eerdere inschrijvingen van de ouders van de OP te vinden, tenzij de ouders hun gehele leven in gemeenten hebben gewoond waarvan de bevolkingsregisters niet meer bestaan. Zo kan dus nagenoeg worden uitgesloten of het gezin geëmigreerd is of niet. Als deze stappen zijn gevolgd en er geen inschrijving is gevonden, kan met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid worden vastgesteld dat deze er niet meer is.

5. Begroting

In dit hoofdstuk is te lezen hoeveel het zou kosten om alle 1350 *cold cases* te onderzoeken. Dit is gedaan door middel van een ureninschatting. Aan deze berekening zitten echter nog wat haken en ogen. Het is namelijk nog grotendeels onduidelijk welke invloed de nieuwe privacywet, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), zal hebben op het zoeken naar de vermiste

¹¹ De AINB is op te vragen bij de HSN.

¹² Ook dit bestand, de HSN Survival-database, is op te vragen bij de HSN.

onderzoekspersonen. Echter, dat deze invloed zal hebben op het onderzoek kan al wel vastgesteld worden.

5.1. Ureninschatting

Het oplossen van *cold cases* kost vrij veel tijd. Er is immers al minstens één keer naar gezocht en daarbij is niets of vrijwel niets gevonden. De standaard zoekstrategie van de HSN is dus al geprobeerd. De volgens dit onderzoek meest efficiënte manier om met *cold cases* om te gaan, is behandeld in het hoofdstuk ‘Het oplossen van *cold cases*’. Wanneer deze werkwijze gevolgd wordt, kunnen er twee verschillende taken worden onderscheiden. Allereerst de ‘administratieve’ taak, oftewel het uitvoeren van de eerste, tweede stap en gedeeltelijk derde stap van het *cold case*-stappenplan voor de HSN *cold cases*. Dit deel wordt uitgevoerd op een computer en de kosten hiervan staan min of meer gelijk aan de uren die besteed zijn aan het zoeken naar de akten en/of inschrijvingen en het nauwkeurig bijhouden en invoeren van de gegevens, die hieruit voortvloeien. De tweede taak, de ‘archieftaak’, bestaat uit het bezoeken van archiefinstellingen om de ontbrekende inschrijvingen en eventueel akten van de burgerlijke stand te zoeken. Hiervoor is het lastiger om het aantal uren in te schatten, omdat dit sterk afhankelijk is van de gestructureerdheid van de archiefinstellingen en het aanwezig zijn van complete, op naam doorzoekbare, indexen. Daarnaast zijn tegenwoordig veel bevolkingsregisters digitaal te raadplegen. Het aantal zaken dat overblijft, oftewel de zaken waarvoor de fysieke archiefinstellingen bezocht moeten worden, is met de resultaten uit dit onderzoek niet goed te berekenen. Hiervoor zal dus eerst de administratieve taak moeten worden uitgevoerd of zou vervolgonderzoek moeten worden gedaan.

In principe betaalt de HSN een student-assistent €25,- euro per uur; dit is inclusief vakantiegeld, reiskosten, etc. Het zoeken van de akten van de burgerlijke stand duurt gemiddeld vijftien minuten. Het zoeken naar inschrijvingen in de bevolkingsregisters, die digitaal te raadplegen zijn, duurt iets langer, gemiddeld twintig minuten. De administratieve taak kost in totaal gemiddeld dus 35 minuten per *cold case*. Het behandelen van alle 1350 zaken zou dus ongeveer 800 uur in beslag nemen. Hierbij moet echter wel rekening gehouden worden met het feit dat het percentage aan bij voorbaat onoplosbare zaken onbekend is. Als uit gevonden gegevens blijkt dat de onderzoekspersoon zijn of haar hele leven in dezelfde gemeente heeft gewoond, waarvan de bevolkingsregisters niet meer bestaan, is het onnodig en zelfs onmogelijk om in de bevolkingsregisters te gaan zoeken. Voor deze zaken zal de gemiddelde tijd slechts vijftien minuten bedragen. Wanneer de helft van de zaken dus onoplosbaar is, zou het in totaal ongeveer 600 uur kosten. Dit zou dan uitkomen op 15.000 tot 20.000 euro voor de administratieve taak.

5.2. Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Een ander punt waar rekening mee dient te worden gehouden bij het inschatten van de uren, is de nieuwe privacywet, de AVG. Door deze wet zien de meeste archieven zich genoodzaakt om de

bevolkingsregisters van na 1920, over het algemeen gezinskaarten genoemd, offline te halen. De bevolkingsregisters bevatten immers bijzondere persoonsgegevens, namelijk de religieuze overtuiging van mogelijk nog levende personen.¹³ Dit betekent dat een deel van de *cold cases*, die eerst nog in de administratieve taak konden worden opgelost, nu in de archieftaak zullen worden opgenomen.

Sommige archieven hebben ervoor gekozen om de gezinskaarten alleen op hun studiezaal toegankelijk te laten zijn, maar een aantal archieven is bezig om in te voeren dat voor inzage aangetoond moet worden dat iedereen op de te bekijken inschrijving overleden is of dat toestemming is verkregen van de nog levende personen op de inschrijving. In het verleden was het voor wetenschappelijke doeleinden mogelijk om een ontheffing te krijgen om niet-toegankelijke archieven in te zien. Waarschijnlijk zal dit niet veranderen. De *cold cases* kunnen in principe dus wel onderzocht worden.

6. Aanbevelingen

Uit het onderzoek zijn een aantal conclusies te trekken met betrekking tot het efficiënt omgaan met de *cold cases*. In dit hoofdstuk staan deze conclusies in de vorm van aanbevelingen aan de HSN beschreven.

1. Wanneer het *cold case*-stappenplan uit dit rapport gevolgd wordt, zullen vrijwel alle 1350 *cold cases* ofwel opgelost zijn, ofwel als onoplosbaar kunnen worden bestempeld. Naar deze laatste groep zaken hoeft dan ook geen verder onderzoek meer te worden gedaan.
2. Uit de onderzoeksresultaten is gebleken dat van de 225 onderzochte zaken ongeveer tien procent geheel opgelost kon worden en dat van bijna zeventien procent van de 271 inschrijvingsperioden inschrijvingen gevonden konden worden. Dit laat zien dat onderzoek naar alle *cold cases* zeker resultaat kan opleveren en dat onderzoek hiernaar dan ook wordt aangemoedigd.
3. Het is van belang gebleken dat de gevonden gegevens juist ingevoerd worden. Ook is het van belang in het kader van de efficiëntie, dat goed wordt bijgehouden waar precies gezocht is. Dit wordt niet altijd gedaan, waardoor waarschijnlijk meerdere malen in dezelfde archieven, op dezelfde namen/gegevens gezocht wordt.
4. De HSN zal rekening moeten houden met de nieuwe privacywet, de AVG. Deze zal vrijwel zeker van invloed zijn op zowel het online, als het in fysieke archieven zoeken van stukken, die bijzondere persoonsgegevens bevatten. Het is dus naar alle waarschijnlijkheid noodzakelijk om (op tijd) ontheffingen aan te vragen.

¹³ <https://vng.nl/onderwerpenindex/dienstverlening-en-informatiebeleid/archieven/nieuws/archiefinstellingen-haal-gezinskaarten-offline>.

7. Bibliografie

- A. Knotter en A.C. Meijer (red), 'De gemeentelijke bevolkingsregisters 1850-1920', in M. Duijghuisen (red.), *Broncommentaren 2* (Den Haag, 1995), 74-116.
- J. Kok, K. Mandemakers, H. Bras, 'Van geboortebank tot collaboratory', in *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 6:4 (2009), 3-36.
- HSN Annual Report 2016.
- <https://socialhistory.org/en/hsn/index>.
- <https://vng.nl/onderwerpenindex/dienstverlening-en-informatiebeleid/archieven/nieuws/archiefinstellingen-haal-gezinskaarten-offline>.

8. Illustratieverantwoording

Afbeeldingen voorblad:

- HSN logo: <https://socialhistory.org/sites/default/files/hsn-logo.gif>
- Kaart NL: https://socialhistory.org/sites/default/files/styles/medium/public/land_0.gif?itok=-idjaKpz
- Radboud logo: <https://www.componence.nl/documents/10184/25225/Radboud-Logo.png/949929e3-99d5-492c-9816-34b728ec2397?t=1410519348000>

9. Bijlagen

Bijlage 1: Databeschrijving HSN *cold cases* database

Introductie

Deze database is gemaakt naar aanleiding van het project HSN *cold cases*, dat liep van februari 2018 tot en met mei 2018. De data in de tabel zijn afgeleid uit de *cold cases* van de HSN en het onderzoek dat hiermee is verricht. De database bestaat uit drie tabellen, welke respectievelijk betrekking hebben op de geboorte- en overlijdensakten, op de huwelijksakten, en op de bevolkingsregistraties.

Tabel HSN_missing

Introductie

In deze tabel staat per onderzoekspersoon of de geboorte- en overlijdensakte al dan niet gevonden zijn en wat hier de oorzaken van zijn.

Idnr	Identificatienummer HSN onderzoekspersoon (OP).
Geb	Problemen met geboorteakte. OV onvindbaar vanwege niet publieke karakter VO gegevens verkeerd overgenomen FO fout(en) in akte GP geen probleem
Ovl	Overlijdensakte gevonden. <u>Ja, was al gevonden</u> JA geen opmerkingen VO gegevens waren verkeerd overgenomen <u>Ja, was er niet maar is nu gevonden</u> JG gevonden en geen opmerkingen NA naam/namen anders geschreven dan in geboorteakte <u>Nee, (nog) niet gevonden</u> EM in buitenland OV gezocht, maar onvindbaar ON nog in onderzoek

Tabel_HSN_missing_huw

Introductie

In deze tabel staat weergegeven per onderzoekspersoon of de huwelijksakte of -akten zijn gevonden en wat de oorzaak of oorzaken zijn dat deze nu wel of nu nog steeds niet gevonden is/zijn.

Idnr	Identificatienummer HSN onderzoekspersoon (OP).
Volgnr	Volgnummer van het gevonden huwelijk (autonummering).
Huw_reg_nr	nummer van het huwelijk in chronologische volgorde naar inschatting.
Huw	Huwelijksakte gevonden. <u>Ja, was al gevonden</u> JA geen opmerkingen <u>Ja, was er niet maar is nu gevonden</u> JG gevonden en geen opmerkingen

NA	naam/namen anders geschreven dan in geboorteakte
NW	andere naam aangenomen
<u>Nee, (nog) niet gevonden</u>	
G	OP is niet/nooit getrouwd
EM	in/naar buitenland
OV	gezocht, maar onvindbaar
ON	nog in onderzoek

Tabel HSN_missing_bev

Introductie

In deze tabel staat weergegeven per onderzoekspersoon per periode, of er al dan niet inschrijvingen in het bevolkingsregister zijn gevonden en wat hiervan de oorzaak of oorzaken zijn.

Idnr	Identificatienummer HSN onderzoekspersoon (OP).
Volgnr	Volgnummer van het gevonden register (autonummering).
Bev_reg_nr	Nummer van de registratie in chronologische volgorde naar inschatting.
Bev_gev	Bevolkingsregister gevonden. JG ja, gevonden N nee, nog niet gevonden
Bev_per	Periode (jaar-jaar).
Bev_wel	Redenen waarom de inschrijving alsnog gevonden kon worden. GI OP staat in instellingsregister(s) GS OP staat in schippersregister(s) NA naam/namen anders geschreven dan in geboorteakte NP OP woont in bij persoon met andere achternaam VP verkeerde persoon gevolgd OG Gevonden, reden van niet vinden onbekend
Bev_niet	Oorzaken waarom de inschrijving niet gevonden kan of zou kunnen worden. BRN BR heeft nooit bestaan BRV BR vernietigd/verloren/verdwenen

EM	in/uit buitenland, oftewel geen (vaste) woonplaats in Nederland
GI	OP staat in instellingsregister(s)
GM	OP staat in militaire register(s)
NW	Andere naam aangenomen, onbekend welke
OB	wel een BR van gezin OP uit betreffende periode, maar zonder OP
OV	gezocht, maar onvindbaar
ON	nog in onderzoek

Bijlage 2: Oorzaken per categorie

Voor de betekenis van de afkortingen zie bijlage 1.

	<i>Bev_wel</i>	<i>Bev_niet</i>
<i>Categorie 1</i>	NA	BRN, EM,
<i>Categorie 2</i>	-	BRV, GI, GM, OB, OV
<i>Categorie 3</i>	GI, GS, NP, VP, OG	ON

Bijlage 3: Lijst met nuttige websites

Voor het zoeken naar akten van de burgerlijke stand en naar inschrijvingen in bevolkingsregisters:

- <https://.wiewaswie.nl>
- <https://.zoekakten.nl>
- <https://.genver.nl>
- <https://.archieven.nl>
- <https://familysearch.org>
- <https://openarch.nl> (
- Websites van regionale en lokale archieven. Zoek hiervoor via een zoekmachine (bijv. <https://google.nl>) op ‘’archief + plaatsnaam/regio’’.